

ΕΘΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2012

Αθήνα
Ιανουάριος 2013

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2012

Υπό την Εποπτεία του
Υπουργείου Εργασίας,
Κοινωνικής Ασφάλισης
και Πρόνοιας

Συντακτική επιτροπή του ΕΙΕΑΔ
Καθηγητής Κ. Π. Αναγνωστόπουλος, Πρόεδρος-Γενικός Διευθυντής
Σ. Π. Γαβρόγλου, PhD, Διευθυντής
Ο. Καμινιώτη, PhD, Διευθύντρια
Χ. Παϊδούση, PhD, Διευθύντρια

Επιμέλεια της έκδοσης
Κ. Π. Αναγνωστόπουλος, Ο. Καμινιώτη

Ο καθορισμός των περιεχομένων της Έκθεσης και η έγκριση των τελικών κειμένων έγινε από τη Συντακτική Επιτροπή.
Η τυπογραφική διαμόρφωση της Έκθεσης έγινε από το ΕΙΕΑΔ.
Οι χαρτογραφικές συνθέσεις έγιναν από τον Α. Βαβάτσικο, PhD
(avavatsi@pme.duth.gr)

Τα κείμενα εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη ή των συντακτών τους. Περιεχόμενα αυτής της έκδοσης μπορούν να αναπαραχθούν εν μέρει, εξαιρουμένων των εμπορικών σκοπών, εφόσον υπάρξει ρητή αναφορά στην πηγή. Για την αναπαραγωγή ολόκληρου του εγγράφου ή ολόκληρων κεφαλαίων του απαιτείται προηγούμενη άδεια από το ΕΙΕΑΔ.

ΕΘΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ 6-8
111 41 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 210-2120700
Φαξ: 210-2285122
e-mail: info@iead.gr
Ιστοσελίδα: www.iead.gr

ISSN: 2241-4827 (Ετήσια Έκθεση)
ISSN: 2241-4835 (Παράρτημα)

Αθήνα, Ιανουάριος 2013

Πρόλογος

Η Ελλάδα βρέθηκε στη δίνη μιας βαθιάς οικονομικής κρίσης. Αντιμέτωπη με τα δίδυμα ελλείμματα, δημοσιονομικό και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, και με ένα δυσθεώρητο δημόσιο χρέος, η χώρα αναγκάστηκε να προσφύγει στον μηχανισμό στήριξης.

Τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που επακολούθησαν επέφεραν ριζικές αλλαγές στην ελληνική οικονομία και ειδικότερα στην αγορά εργασίας και την απασχόληση.

Οι βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις της προσαρμογής είναι μεγάλες. Δεν είναι μόνο το μέγεθος της ανεργίας που προκαλεί ανησυχία, αλλά και ορισμένα πρωτοφανή ποιοτικά χαρακτηριστικά της. Η ανεργία έχει ήδη πλήξει τον πιο σκληρό πυρήνα του κοινωνικού ιστού, τους αρχηγούς ή υπεύθυνους νοικοκυριού. Παράλληλα, ο σχετικός κίνδυνος φτώχειας μετατοπίζεται από τους ηλικιωμένους προς τα νεότερα ζευγάρια με παιδιά, και αυξάνεται για τους χαμηλόμισθους εργαζόμενους, τους νέους και τις παραγωγικές ηλικίες. Η αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων και η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής θα πρέπει να τεθεί στις πρώτες προτεραιότητες.

Μέσα σε ένα τέτοιο δυσμενές περιβάλλον, και καθώς η χώρα προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί υπό μεγάλη στενότητα πόρων, είναι αυτονόητο ότι οι ασκούμενες πολιτικές θα πρέπει να είναι στον μέγιστο βαθμό αποτελεσματικές. Προϋπόθεση της αποτελεσματικότητας είναι ο εξορθολογισμός της λήψης των αποφάσεων. Συνεπώς, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των παρεμβάσεων θα πρέπει να εδράζονται σε πραγματικά δεδομένα και συγκροτημένες αναλύσεις.

Ως συνεισφορά στην προσπάθεια αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί η Ετήσια Έκθεση του ΕΙΕΑΔ. Στο πρώτο δεκαπεντάμηνο της ζωής του το ΕΙΕΑΔ, που προήλθε από τη συγχώνευση των εταιρειών Επαγγελματική Κατάρτιση ΑΕ και Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική - Πληροφορική ΑΕ, παρουσίασε ήδη αξιόλογη ερευνητική και μελετητική δραστηριότητα. Επιστέγασμα αυτής της πορείας, η Ετήσια Έκθεση προσδοκούμε ότι θα αποδειχθεί πολλαπλά χρήσιμη τόσο στους μελετητές, όσο και στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικών.

Καθηγητής Κ. Π. Αναγνωστόπουλος

Πρόεδρος-Γενικός Διευθυντής

Συνοπτικός Πίνακας Περιεχομένων

ΣΥΝΟΨΗ	ix
EXECUTIVE SUMMARY	xv
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	xx
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ ΚΑΙ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	xxi

Μέρος I

1 Το Οικονομικό Περιβάλλον.....	3
2 Χαρακτηριστικά και Εξελίξεις στην Αγορά Εργασίας στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	19
3 Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης και της Ανεργίας στην Ελλάδα κατά την Εκδήλωση και Κλιμάκωση της Τρέχουσας Οικονομικής Κρίσης	43
4 Όψεις Ανταγωνιστικότητας: Μισθοί και Παραγωγικότητα στην Ελλάδα Πριν και Μετά το Μνημόνιο.....	71
5 Οι Εξελίξεις στις Εργασιακές Σχέσεις κατά το 2012.....	99

Μέρος II

6 Υγεία και Αγορά Εργασίας: Αλληλεπιδράσεις σε Περίοδο Οικονομικής Κρίσης	119
7 Γνώση και Συνθήκες Εργασίας	137
8 Επαγγελματική Κατάρτιση στην Περίοδο της Οικονομικής Κρίσης.....	155
9 Φτώχεια και Εγγυημένο Εισόδημα	187
Παράρτημα Χαρτογραφική Απεικόνιση Δεδομένων.....	213

Πίνακας Περιεχομένων

ΣΥΝΟΨΗ	ix
EXECUTIVE SUMMARY.....	xv
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	xx
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ ΚΑΙ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	xxi

Μέρος I

1 ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
2 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	3
3 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	5
4 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	12
5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	18

2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	19
2 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ.....	19
3 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	23
3.1 Ποσοστό και ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης.....	23
3.2 Διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομείς και κλάδους οικονομικής δραστηριότητας.....	25
3.3 Διάρθρωση της απασχόλησης κατά επαγγελματικές κατηγορίες.....	27
3.4 Μορφές απασχόλησης.....	27
3.4.1 Αυτοαπασχόληση 27	
3.4.2 Ευέλικτες μορφές απασχόλησης 27	
4 ΑΝΕΡΓΙΑ.....	29
4.1 Ποσοστό ανεργίας.....	29
4.2 Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας.....	32
4.3 Ανεργία σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.....	34
4.4 Ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα.....	34
4.5 Κίνδυνος φτώχειας ανάλογα με τη θέση στην αγορά εργασίας.....	35
5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	38
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	40

3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΚΩΣΗ ΤΗΣ ΤΡΕΧΟΥΣΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	43
2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	46
3 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	55
4 ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	61
5 ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67

4 ΟΦΕΙΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΜΙΣΘΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΜΕΡΟΣ Α' : 2000-2010	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	71
2 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	71
2.1 Το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Ελλάδα	71
2.1.1 Το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Ελλάδα σε επιλεγμένους τομείς 73	
2.2 Το μοναδιαίο κόστος εργασίας διεθνώς	74
3 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΜΙΣΘΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	76
3.1 Κόστος και παραγωγικότητα στην Ελλάδα	76
4 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	80
4.1 Το επίπεδο της παραγωγικότητας στην Ελλάδα και διεθνώς	81
4.2 Ο δυναμισμός της παραγωγικότητας στην Ελλάδα και διεθνώς.....	84
4.3 Συντελεστές της παραγωγικότητας: κάποιιοι αθώοι ύποπτοι.....	84
ΜΕΡΟΣ Β' : 2010-2012	
5 ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	86
5.1 Ταγμένοι στην ανταγωνιστικότητα, χαμένοι στη μετάφραση	86
5.2 Μείωση μισθών, βάλτωμα παραγωγικότητας.....	88
5.3 Ανταγωνιστικότητα και μισθολογικές διαφορές μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.....	89
6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	93
5 ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2012	
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	99
2 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	99
2.1 Οι εξελίξεις στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας και στις πολιτικές απασχόλησης της Ε.Ε. το 2012	100
2.2 Οι μεταρρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.....	102
3 ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 2012	104
3.1 Εισαγωγή.....	104
3.2 Το «Μνημόνιο-2».....	105
3.3 «Το Μνημόνιο-3».....	108
3.3.1 Νέο σύστημα διαμόρφωσης νόμιμων κατώτατων ορίων μισθών και ημερομισθίων εργαζομένων όλης της χώρας 109	
3.3.2 Καθορισμός ύψους κατώτατου μισθού και κατώτατου ημερομισθίου 109	
3.3.3 Δεσμευτικότητα της ΕΓΣΣΕ 110	
3.3.4 Έννομα αποτελέσματα ως προς τη δεσμευτικότητα 111 των επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας 111	
3.3.5 Επίδομα γάμου 111	
3.3.6 Αποζημίωση ιδιωτικών υπαλλήλων 111	
3.3.7 Χρόνος και ωράριο εργασίας 113	
4 ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΑΛΟΓΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2012	113

4.1 Οι εξελίξεις στον κοινωνικό διάλογο.....	113
4.2 Οι εξελίξεις στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας.....	114
5 ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	115
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	116

Μέρος ΙΙ

6 ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	119
2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ.....	119
3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	119
4 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ.....	120
4.1 Εργασία και υγεία.....	120
4.2 Ανεργία και υγεία.....	120
4.3 Για ποιο λόγο ή με ποιο τρόπο η ανεργία προκαλεί προβλήματα υγείας;.....	123
5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	124
5.1 Ποιότητα ζωής.....	125
5.2 Ακάλυπτες ιατρικές ανάγκες.....	126
5.3 Αυτοκτονίες.....	128
6 ΠΟΙΟΙ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ;.....	130
7 ΠΟΙΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΥΠΑΡΧΟΥΝ;.....	131
8 ΠΩΣ ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΘΟΥΝ ΜΕΣΩ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ ΝΑ ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΘΟΥΝ.....	131
9 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	133
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	133

7 ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	137
2 ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ-15.....	138
2.1 Σύνολο απασχολουμένων.....	138
2.2 Ευέλικτοι και μη μισθωτοί.....	139
2.3 Άνδρες και γυναίκες.....	140
2.4 Υπηρεσίες και βιομηχανία.....	140
2.5 Επαγγελματικές κατηγορίες.....	140
2.6 Ευρωπαίοι και Έλληνες.....	142
3 ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	142
3.1 Λιγότερο ικανοποιημένοι οι «ευέλικτοι» μισθωτοί.....	142
3.2 Ελληνίδες και Έλληνες.....	144
3.3 Υπηρεσίες και βιομηχανία.....	144
3.4 Επαγγελματικές κατηγορίες.....	144
4 ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ.....	145
4.1 Ερμηνεία της ικανοποίησης στην ΕΕ-15.....	145
4.2 Ερμηνεία της ικανοποίησης στην Ελλάδα.....	147
5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	150
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	151

8 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	155
2	Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ 2000-2010: ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΕΝΑ ΡΑΓΔΑΙΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	155
2.1	Η ευρωπαϊκή «μεταρρύθμιση» της επαγγελματικής κατάρτισης.....	156
2.1.1	Τα εργαλεία και οι αρχές της μεταρρύθμισης	157
2.2	Η ελληνική διαδρομή της συνεργασίας και της εναρμόνισης	157
2.2.1	ΕΚΕΠΙΣ – ΟΑΕΔ και οι θυγατρικές του	157
2.2.2	ΕΣΣΕΕΚΑ	158
2.2.3	Επαγγελματικά περιγράμματα και πιστοποίηση εκπαιδευτών/τριων	158
2.2.4	Ανακατάταξη αρμοδιοτήτων ενόψει του Δ' Πακέτου	159
3	ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	159
3.1	Νόμος 3879/2010 και ανακατανομή των επιτελικών φορέων	160
3.2	Το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.....	162
3.3	Επιταγές κατάρτισης VOUCHER.....	162
4	Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ.....	163
4.1	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» (ΕΠΑΝΑΔ).....	165
4.2	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» (ΕΠ ΕΚΔιΒιΜ)	170
5	Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	171
5.1	Έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ	172
5.2	Προγράμματα ΛΑΕΚ.....	175
5.3	Σύγκριση με τα ευρωπαϊκά επίπεδα συμμετοχής στην κατάρτιση.....	178
6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	178
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	181

9 ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	187
2	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ.....	188
2.1	Τι μας λένε τα στοιχεία για τις κοινωνικές δαπάνες	188
2.2	Τι μας λένε τα στοιχεία για τη φτώχεια	192
3	ΑΠΟΛΥΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	193
3.1	Βασικά στοιχεία για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα	193
3.2	Απόλυτη φτώχεια στην Ελλάδα.....	194
3.2.1	Προσδιορισμός της έννοιας της απόλυτης φτώχειας	194
3.2.2	Τα χαρακτηριστικά της απόλυτης φτώχειας	195
3.3	Τι μας δείχνουν διάφορες μελέτες για τη φτώχεια	200
3.4	Τι μας δείχνουν τα στοιχεία της έρευνας εισοδήματος και διαβίωσης για τη φτώχεια στην Ελλάδα	201
3.4.1	Προσδιοριστικοί παράγοντες της απόλυτης φτώχειας με βάση τους πίνακες συνάφειας	201
3.4.2	Προσδιοριστικοί παράγοντες της απόλυτης φτώχειας με βάση τη λογαριθμική παλινδρόμηση	203
3.5	Βαθμός κάλυψης της απόλυτης φτώχειας στην Ελλάδα.....	205

3.5.1 Πόσο κοινωνικά προστατευμένοι είναι οι απόλυτα
φτωχοί στην Ελλάδα 205

4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	208
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	210

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	213
ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΑΡΤΩΝ	215

Σύνοψη

Η Ετήσια Έκθεση του ΕΙΕΑΔ επικεντρώνεται στις εξελίξεις και τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης στη χώρα. Ακολουθώντας μια συστημακή προσέγγιση, εξετάζεται το περιβάλλον στο οποίο διαμορφώνονται τα μεγέθη της αγοράς εργασίας και οι αλληλεπιδράσεις των εργασιακών μεγεθών με άλλα κοινωνικά και οικονομικά μεγέθη. Τα θέματα που περιλαμβάνονται στην πρώτη Ετήσια Έκθεση του ΕΙΕΑΔ καλύπτουν τις εξελίξεις που έχουν διαμορφωθεί σε βασικές πτυχές της αγοράς εργασίας στο πλαίσιο της παρούσας οικονομικής κρίσης.

Το Κεφάλαιο 1, με συγγραφέα τον Παναγιώτη Πετράκη και τίτλο «Το οικονομικό περιβάλλον», πραγματεύεται τις εξελίξεις και τις προοπτικές των οικονομικών μεγεθών στο ελληνικό και διεθνές πλαίσιο. Μεταξύ άλλων, σημειώνει ότι το 2012 εμφανίστηκαν αρκετές ενδείξεις ότι η παρατηρούμενη ανάκαμψη στις ΗΠΑ έχει βαθύτερες ρίζες. Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες σε παγκόσμιο επίπεδο συνέχισαν την καλή τους πορεία. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από τα τέλη του 2012 έχουν δρομολογηθεί πρωτοβουλίες στο νομισματικό, τραπεζικό και δημοσιονομικό τομέα και έχει επιβεβαιωθεί η συλλογική βούληση να διατηρηθεί η συνοχή της Ευρωζώνης. Όμως, η ευρωπαϊκή οικονομία επιστρέφει σε ελαφρά ύφεση από το τέλος του 2012, η οποία φαίνεται ότι θα διατηρηθεί όλο το 2013. Στην ελληνική οικονομία παρατηρούνται ορισμένες ενδείξεις που δείχνουν ότι η αναδιάρθρωση της οικονομίας βρίσκεται σε εξέλιξη, με προοπτικές θετικής ανάκαμψης από το 2014.

Το Κεφάλαιο 2, που τιτλοφορείται «Χαρακτηριστικά και εξελίξεις στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση», έγραψε η Ολυμπία Καμινιώτη. Εστιάζοντας σε τρία χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας –τη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό, την απασχόληση και την ανεργία– παρουσιάζονται οι εξελίξεις στην ελληνική αγορά εργασίας και την Ε.Ε. Επισημαίνεται η μικρή αύξηση της απασχόλησης στην περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης που προηγήθηκε της οικονομικής κρίσης, σε αντίθεση με τη σημαντική μείωση της απασχόλησης στην παρούσα περίοδο. Παράλληλα, εντοπίζονται οι κλάδοι και τα επαγγέλματα που επιδεικνύουν κάποια ανθεκτικότητα στο δυσμενές οικονομικό περιβάλλον. Στο πεδίο της ανεργίας, τα χαρακτηριστικά της οποίας παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, οι επιπτώσεις είναι εντονότερες όχι μόνο σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, αλλά και συγκριτικά με τους ευρωπαϊκούς εταίρους της

χώρας. Η ανάλυση αναδεικνύει τη σημασία της εργασίας ως της αποτελεσματικότερης ασπίδας κατά της φτώχειας. Διαφαίνεται ότι η οικονομική ύφεση πλήττει άνισα χώρες και ομάδες πολιτών, δημιουργώντας συνθήκες που απαιτούν εντονότερες προσπάθειες για τη βελτίωση της ευημερίας των πληττόμενων πολιτών.

Ορισμένα χαρακτηριστικά της απασχόλησης και της ανεργίας περιγράφει αναλυτικότερα ο Απόστολος Χαρίσης στο Κεφάλαιο 3 με τίτλο «Χαρακτηριστικά της απασχόλησης και της ανεργίας στην Ελλάδα κατά την εκδήλωση και κλιμάκωση της τρέχουσας οικονομικής κρίσης». Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η εξέλιξη ορισμένων βασικών πτυχών της απασχόλησης και της αγοράς εργασίας στη διάρκεια της παρούσας οικονομικής κρίσης. Εξετάζονται οι μεταβολές των μεγεθών αυτών για την πενταετία 2007-2012 αξιοποιώντας στοιχεία κατά κύριο λόγο από την ΕΛΣΤΑΤ και δευτερευόντως από το ΣΕΠΕ. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται και αναλύεται η κατανομή της απασχόλησης κατά κλάδο, επίπεδο εκπαίδευσης, ηλικιακές ομάδες, φύλο και περιφέρεια της χώρας, η κατανομή της ανεργίας, με βάση τα ίδια κριτήρια, καθώς και πτυχές της εξέλιξης της σχέσης πλήρους-μερικής απασχόλησης κατά το προαναφερθέν χρονικό διάστημα.

Το Κεφάλαιο 4, που έγραψε ο Σταύρος Γαβρόγλου, έχει τίτλο «Όψεις ανταγωνιστικότητας: μισθοί και παραγωγικότητα στην Ελλάδα πριν και μετά το Μνημόνιο». Το κεφάλαιο αυτό τεκμηριώνει την εξέλιξη του μοναδιαίου κόστους εργασίας της Ελλάδας πριν και μετά το Μνημόνιο και την επιβολή μέτρων λιτότητας. Αναλύει στοιχεία κυρίως από τη βάση δεδομένων Stat.Extracts του ΟΟΣΑ. Μαζί με το μοναδιαίο κόστος εργασίας, καταγράφει την εξέλιξη των συνιστωσών του, τους μισθούς και την παραγωγικότητα της εργασίας, σε σύγκριση με τους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας, κατά την προηγούμενη δεκαετία και τα τελευταία δύο χρόνια. Σύμφωνα με τα στοιχεία, μαζί με τους υψηλούς ρυθμούς μισθολογικών αυξήσεων, η ελληνική οικονομία χαρακτηριζόταν από ένα άλλο στοιχείο που συχνά παραβλέπεται, τους υψηλούς ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, οι οποίοι δεν μπορούν να αποδοθούν στο ύψος του δημόσιου χρέους ούτε στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Διερευνάται η εξέλιξη του μοναδιαίου κόστους εργασίας ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, και γίνεται μια εκτίμηση της εξέλιξής τους στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Συμπεραίνει ότι ενώ η μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας τα δύο τελευταία χρόνια αποτελεί θετική εξέλιξη, ο τρόπος με τον οποίο επιδιώχθηκε η μείωση αυτή –μέσα από μεγάλες μισθολογικές περικοπές και μικρές αυξήσεις

της παραγωγικότητας– είναι ενδεικτικός της περιορισμένης επιτυχίας του μείγματος πολιτικής ανταγωνισμού που ακολουθείται μέχρι τώρα και της ακόμα πιο περιορισμένης βιωσιμότητάς του.

Στο Κεφάλαιο 5, ο Παναγιώτης Κυριακούλιας παρουσιάζει τις «Εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις κατά το 2012». Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται και αναλύονται οι εξελίξεις στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων στην Ε.Ε. και τη χώρα μας κατά το 2012. Ως προς τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, εξετάζονται ειδικότερα οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής ενίσχυσης της απασχόλησης και ανάσχεσης της ανεργίας, που προωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της «Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020», καθώς επίσης και οι βασικές μεταρρυθμίσεις που συντελούνται στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. κατά τη διάρκεια της πρόσφατης περιόδου. Ως προς τις εθνικές εξελίξεις, παρουσιάζεται το σύνολο των θεμελιακών παρεμβάσεων που νομοθετούνται κατά το 2012 και αφορούν τις εργασιακές σχέσεις και τον τρόπο διαμόρφωσης των μισθών των εργαζομένων, ως αποτέλεσμα των δεσμεύσεων που ήδη έχουν αναληφθεί από το Μνημόνιο-2 (Ν. 4046/12) και συμπληρώνονται με το Μνημόνιο-3 (Ν. 4093/12), καθώς και οι επιπτώσεις τους στον Εθνικό Κοινωνικό Διάλογο και τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας.

Στο Κεφάλαιο 6, η Ολυμπία Καμινιώτη εξετάζει τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ υγείας και ασθένειας, και χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας. Υποστηρίζεται ότι η κατάσταση της υγείας ατόμων και ομάδων δεν προσδιορίζεται μονοδιάστατα από βιολογικούς παράγοντες, αλλά και από ψυχολογικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Παρουσιάζονται τα ευρήματα παλαιότερων και πρόσφατων ερευνών, σύμφωνα με τα οποία η απασχόληση και η κοινωνικο-οικονομική θέση αποτελούν βασικούς παράγοντες επηρεασμού της σωματικής και της ψυχικής υγείας και της θνησιμότητας. Η ανεργία συνδέεται με την επιδείνωση της σωματικής και ψυχικής υγείας, επηρεάζοντας πολύπλευρα όχι μόνο τον ίδιο τον άνεργο, αλλά και τα μέλη της οικογένειάς του. Στο κεφάλαιο αναδεικνύονται οι μηχανισμοί μέσω των οποίων παράγονται οι επιδράσεις των εργασιακών μεγεθών στην υγεία του πληθυσμού. Εντοπίζονται παράλληλα οι μηχανισμοί ανθεκτικότητας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, που αν ενισχυθούν μέσω προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής, θα ενισχύσουν την άμυνα του πληθυσμού στο δυσμενές οικονομικό περιβάλλον. Οι πρώτες στατιστικές ενδείξεις, σχετικά με τις επιδράσεις της παρούσας οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, υπογραμμίζουν τον επείγοντα χαρακτήρα των αναγκαίων παρεμβάσεων.

Το θέμα «Γνώση και συνθήκες εργασίας» αποτελεί το αντικείμενο του Κεφαλαίου 7 που έχει συγγράψει ο Σταύρος Γαβρόγλου. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται τα δεδομένα για την ικανοποίηση των εργαζομένων από τις συνθήκες εργασίας τους, στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.-15), από τις τέσσερις τελευταίες έρευνες του *European Working Conditions Survey (1995-2010)* που διενεργεί το *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*. Αναδεικνύονται οι ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των χωρών, αλλά και μεταξύ επιμέρους ομάδων απασχολούμενων. Διερευνάται η σχέση μεταξύ της ικανοποίησης από τις συνθήκες εργασίας και των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της απασχόλησης της κάθε χώρας, καθώς και μεταξύ της ικανοποίησης και των διαφορετικών μορφών οργάνωσης της εργασίας. Αναδεικνύεται το μεγάλο χάσμα Ελλάδας και Ε.Ε.-15 ως προς την ικανοποίηση των εργαζομένων από τις συνθήκες εργασίας τους, καθώς και η ιδιαίτερα στενή σχέση της ικανοποίησης από τις συνθήκες εργασίας με τις νέες μορφές οργάνωσης της εργασίας και, ειδικότερα, με την απόκτηση καινούργιων γνώσεων στη δουλειά.

Η Χρύσα Παϊδούση έγραψε το Κεφάλαιο 8 που τιτλοφορείται «Επαγγελματική κατάρτιση στην περίοδο της οικονομικής κρίσης». Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η αποτύπωση του περιβάλλοντος της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα τα τελευταία δύο χρόνια εν μέσω μιας οξείας οικονομικής κρίσης, η οποία έχει ως σοβαρότερο επακόλουθο τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας. Παρουσιάζονται οι εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο, οι πολιτικές και οι κατευθύνσεις στην υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης, οι βασικοί δρώντες, οι προοπτικές που διαγράφονται με τον Ν. 3879/2010 για τη Διά Βίου Μάθηση, και η συμμετοχή-παρακολούθηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης. Για την καλύτερη κατανόηση του σημερινού περιβάλλοντος πραγματοποιείται σύντομη αναφορά στα σημεία-σταθμούς της επαγγελματικής κατάρτισης την τελευταία δεκαετία. Η ανασκόπηση συνδέεται με τις εξελίξεις που σημειώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο στον τομέα της διά βίου μάθησης και επαγγελματικής κατάρτισης, αναδεικνύοντας τις επιρροές, τις αποκλίσεις, τις συνεργασίες, τους κοινούς στόχους. Από την προσέγγιση αυτή απορρέει ότι αν για την «Ευρώπη και την Ελλάδα του 2020», η επαγγελματική κατάρτιση και γενικότερα η διά βίου μάθηση, θεωρείται κρίσιμος παράγοντας για «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών την αναδεικνύει και ως κρίσιμο εργαλείο για κοινωνική συνοχή και ομαλή μετάβαση στη μετά κρίση οικονομία και κοινωνία.

Η Ετήσια Έκθεση ολοκληρώνεται με το Κεφάλαιο 9 του Μιχάλη Χλέτσου με τίτλο «Φτώχεια και εγγυημένο εισόδημα». Η ανάλυση των στοιχείων που παρουσιάζονται δείχνει ότι ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση απόλυτης φτώχειας έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης που βιώνει η ελληνική οικονομία. Η αύξηση του ποσοστού των ατόμων σε κατάσταση απόλυτης φτώχειας θα είναι εντονότερη τα επόμενα χρόνια λόγω της συνεχούς, μέχρι σήμερα, οξείας οικονομικής ύφεσης που έχει μειώσει σημαντικά το εθνικό εισόδημα και έχει αυξήσει το ποσοστό των ανέργων. Οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονται περισσότερο και παρουσιάζουν περισσότερες πιθανότητες να βρεθούν σε κατάσταση απόλυτης φτώχειας είναι τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με ένα τουλάχιστον παιδί, οι άνεργοι, τα άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, οι νέοι ηλικίας 16-24 ετών, τα άτομα σε μερική απασχόληση, καθώς επίσης και αυτά που εργάζονται με προσωρινή απασχόληση. Ενώ αυξάνεται το ποσοστό των ατόμων σε κατάσταση απόλυτης φτώχειας, μειώνεται το ποσοστό αυτών που εισπράττει κάποια κοινωνική παροχή. Ο μειωμένος βαθμός κοινωνικής κάλυψης αυτών των ατόμων αναδεικνύει πόσο σημαντική είναι η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης κρατικής παρέμβασης, όπως είναι το πρόγραμμα του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.

Labour and Employment in Greece Annual Report 2012

Executive Summary

The Annual Report of the NILHR (National Institute of Labour and Human Resources) centres on the characteristics and related developments of employment in Greece. Following a systemic approach, it explores the environment which shapes the fundamentals of the labour market and the interactions between the fundamentals of employment and other social and economic variables. The themes included in this first Annual Report of the NILHR cover developments in key aspects of the labour market against the background of the present economic crisis.

Chapter 1, authored by Professor Panagiotis Petrakis and titled “The economic environment” deals with the evolution and prospects of the economic fundamentals from a Greek and an international perspective. Among other things, it points out that in 2012 there were quite a few signs that the recovery observed in the USA had deeper roots than expected. The developing economies continued their good course. At the European level, a range of policies addressing the monetary, banking and fiscal sectors were initiated, and the collective will to maintain the cohesion of the Eurozone was reiterated at the end of 2012. Nevertheless, the European economy is once again in a mild recession since the end of 2012, which is likely to last throughout 2013. The Greek economy shows signs that a restructuring is underway and there are positive prospects for a recovery from 2014 onwards.

Chapter 2, titled “Characteristics and developments in the labour market of Greece and of the European Union” was authored by Olympia Kaminoti, NILHR Director, PhD. Focusing on three aspects of the labour market – labour force participation, employment and unemployment – she presents the developments in the labour market of Greece and of the EU. It is pointed out that there was a small increase in employment during the period of economic growth that preceded the economic crisis, in contrast to the significant reduction in employment during the current period. In addition, the sectors and the occupations that show certain resilience against the unfavourable economic environment are identified in the chapter. The structural features of unemployment are presented in the chapter. With respect

to unemployment, developments are quite dramatic not only in relation to the previous period in Greece but also in relation to E.E.-27. The analysis undertaken highlights the role of employment as the most effective shield against poverty. It is becoming evident that the economic recession has a different impact on different countries and groups of citizens, increasing inequality both among countries and within Greece, thus creating conditions that demand very intensive efforts to ameliorate the welfare of affected citizens.

Some characteristics of employment and unemployment are described in more detail by Apostolos Harisis, NILHR Research Staff, in Chapter 3, titled “Characteristics of employment and unemployment in Greece during the onset and escalation of the current economic crisis”. The chapter presents the evolution of certain key aspects of employment and of the labour market during the present crisis. It examines the changes in these fundamentals during the years 2007-2012 drawing on data primarily from the National Statistical Office (ELSTAT) and secondarily from the Labour Inspectorate (SEPE). More specifically, it presents and analyses the distribution of employment by sector, educational level, age groups and administrative region, the distribution of unemployment by the same criteria, as well as aspects of the evolving relationship between full and part-time employment during the foretold period.

Chapter 4 was authored by Stavros P. Gavroglou, NILHR Director, PhD, and is titled “Facets of competitiveness: Wages and productivity in Greece before and after the Memorandum”. The chapter documents the evolution of Greece’s unit labour costs before and after the Memorandum and the imposition of austerity policies. It analyses data mainly from OECD’s Stat.Extracts database. Along with the unit labour cost, it records the evolution of its components, wages and labour productivity, in comparison to Greece’s trading partners during the previous decade and the last two years. The results suggest that along with the high rates of wage increases, the Greek economy was characterized by another, largely ignored feature, the high rates of labour productivity growth that are not attributable to the level of the public debt nor of the fixed capital formation. It explores the evolution of unit labour costs by economic sector and makes an assessment of the comparative evolution unit labour costs between the private and the public sectors. It concludes that while the reduction in unit labour costs during the last two years is a positive development, the way in

which this reduction was pursued – through large wage cuts and small increases of productivity – is indicative of the limited success of the competition policy mix being followed until now and its even more limited sustainability.

In Chapter 5 Panagiotis Kyriakoulis, NILHR Research Staff, presents the “Developments in labour relations during 2012”. The chapter presents and analyses the developments in the field of labour relations in the EU and in our country during 2012. In relation to European developments, it examines more specifically the basic policy guidelines for the reinforcement of employment and the containment of unemployment promoted by the European Commission in the framework of its “Lisbon Strategy 2020”, as well as the main reforms that took place in the member-states of the EU during the recent period. In relation to national developments, it presents all the fundamental initiatives that were legislated in 2012 concerning labour relations and the process of wage determination which resulted in response to the commitments established by Memorandum-2 (Law 4046/12) and completed by Memorandum-3 (Law 4093/12), as well as their impact on the national social dialogue and the collective labour agreements.

In Chapter 6 Olympia Kaminioti examines the interdependencies between health and illness and characteristics of the labour market. She argues that individuals’ and groups’ health status is not determined from a single dimension of biological factors, but from psychological, social, economic and political factors as well. The chapter presents the findings of older and more recent research, according to which employment and socio-economic status constitute significant mechanisms influencing physical and psychological health and mortality. On the contrary, unemployment is linked to the deterioration of physical and psychological health, influencing in many ways not only the unemployed person but his/her family as well. The chapter highlights the mechanisms through which labour market fundamentals affect the population’s health. Moreover, it identifies the mechanisms of resilience at the individual and social level which, if reinforced through social policy programs, can enhance the population’s defenses against an unfavourable economic environment. The first statistical indications of the impact of the current economic crisis on health in Greece underline the urgency of the needed interventions.

The theme of “Knowledge and working conditions” is the object of Chapter 7, authored by Stavros P. Gavroglou. The chapter examines the da-

ta on workers' satisfaction with their working conditions in Greece and the European Union (EU15), from the last four waves of the European Working Conditions Survey (1995-2010) conducted by the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. It highlights the similarities and differences between the countries but also between subgroups of workers. It explores the relationship between satisfaction with working conditions and the structural characteristics of employment of each country, as well as between satisfaction and different forms of work organization. It highlights the large chasm between Greece and EU15 with respect to workers' satisfaction with their working conditions, as well as the especially close relationship between satisfaction with working conditions and the new forms of work organization and, more specifically, the learning of new things at work.

Chryssa Paidoussi, NILHR Director, PhD, is the author of Chapter 8 which is titled "Vocational training in a period of economic crisis". The chapter aims to identify the setting of vocational training in Greece during the last two years in the midst of an acute economic crisis, which has as its severest outcome the rapid rise of unemployment. It presents the developments in the institutional framework, the policies and guidelines concerning the implementation of training programs, the main actors, the prospects outlined by the Law 3879/2010 for Lifelong Learning, and the participation in and monitoring of vocational training programs. In order to facilitate understanding of the current environment, there is a brief presentation of the main landmarks in the evolution of vocational training over the last decade. The review is linked to the developments taking place at the European level in the field of lifelong learning and vocational training, highlighting the influences, the divergences, the joint efforts, the common goals. It follows from this approach that if vocational training and lifelong learning in general are considered crucial factors for "smart, sustainable and inclusive growth", the economic crisis of the last years has highlighted them as crucial instruments for social cohesion and the smooth transition to a post-crisis economy and society.

The Annual Report ends with Chapter 9 titled "Poverty and guaranteed income" by Associate Professor Michael Chletsos. Analysis of the data presented shows that the number of people who are in a state of absolute poverty has increased during the last years because of the economic and fiscal crisis of the Greek economy. The increase in the percentage of people in a

state of absolute poverty will be more intense in the years to come because of the continuous, till today, acute economic recession which has reduced the national income significantly and has increased the rate of unemployment. The social groups that are hurt the most and are in a higher risk of being in a state of absolute poverty are the single-parent households with at least one child, the unemployed, the individuals with a low educational level, the young aged 16-24 years, the individuals working part-time, as well as those with temporary jobs. While the percentage of individuals in a state of absolute poverty has been rising, the percentage of those who receive some form of social transfer has been falling. The reduced rate at which these individuals are socially covered highlights the importance of implementing an integrated policy intervention, such as the program of the guaranteed minimum income.

Συγγραφείς

Σταύρος Π. Γαβρόγλου

Διευθυντής ΕΙΕΑΔ, PhD

s.gavroglou@eiead.gr

Ολυμπία Καμινιώτη

Διευθύντρια ΕΙΕΑΔ, PhD

o.kaminioti@eiead.gr

Παναγιώτης Κυριακούλιας

Στέλεχος ΕΙΕΑΔ

p.kyriakoulias@eiead.gr

Χρύσα Παϊδούση

Διευθύντρια ΕΙΕΑΔ, PhD

c.paidoussi@eiead.gr

Παναγιώτης Ε. Πετράκης

Καθηγητής

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Εθνικών και Καποδιστριακών

Πανεπιστημίων Αθηνών

ppetrak@uoa.gr

Απόστολος Χαρίσης

Στέλεχος ΕΙΕΑΔ

a.charisis@eiead.gr

Μιχάλης Χλέτσος

Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

mhletsos@cc.uoi.gr

Ακρωνύμια και Αρκτικόλεξα

ΑΕγΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΓΣΕΒΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
ΔΒΜ	Διά Βίου Μάθηση
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΓΣΣΕ	Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας
ΕΕ, ΕΕ-15, ΕΕ-27	Ευρωπαϊκή Ένωση, – των δεκαπέντε, – των είκοσι επτά
ΕΚΑΕ	Επαγγελματική Κατάρτιση ΑΕ
ΕΚΕΠΙΣ	Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΟΠΠΕΠ	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
ΕΠ ΕΚΔιΒιΜ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»
ΕΠΑΝΑΔ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού»
ΕΠΠ	Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων
ΕΣΣΕ	Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΣΣΕΕΚΑ	Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση
ΕΥΕ	Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής
ΕΥΣΕΚΤ	Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης των Δράσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου
ΙΕΚ	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΕΚ	Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΠΣ	Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης
ΛΑΕΚ	Λογαριασμός για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΜΕΔ	Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΑΕΠ ΑΕ	Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική–Πληροφορική ΑΕ

ΣΕΒ	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
ΣΕΚ	Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση
ΣΕΠΕ	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΣΕ	Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας
Cedefop	Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης
ECVET	Ευρωπαϊκό Σύστημα Πιστωτικών Μονάδων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση
EQAVET	Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση
EQF	Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων
Eurostat	Στατιστικό Γραφείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων